

Вандишева-Ребро Н.В. (НТУ«ХПІ»),

Міщенко М.М. (НТУ«ХПІ»)

ВОЛЯ ТА САМОВИЗНАЧЕННЯ ЖІНКИ ЯК ОСНОВА ЖІНОЧОГО ДИСКУРСУ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Замислюючись про свободу, бо саме з цієї проблеми починається етика як теорія моральної діяльності, ми стикаємося з двома протилежними її проявами: фаталізм та волонтаризм. В свідомості українців свобода часто ототожнюється з волею, але це ототожнення скоріш за все актуалізує концепцію волонтаризму, що віддаляє від свободи як такої. Надмірне захоплення волею відводить людину від свободи, але демонструє здатність людини до дії та прийняття рішень.

Внутрішня свобода та воля у прийнятті рішень є суттєвою ознакою української жінки, незважаючи на існуючий протягом століть патріархальний ареал, в якому жінка займає певне місце, що їй відведене. Та вже наявність такого місця, що є її власним та невід'ємним, говорить про усвідомлення своєї значущості. Наявність цього жіночого топосу є характерною ознакою жінки ще з часів Київської Русі (що вже згадувати про роль жінки в кочових племенах, як то сарматських, на українських землях в прадавні часи). У багатьох культурах можна побачити, що саме збереженням та передачею фундаментальних знань про культуру й буття здавна займалася жінка, бо частіше лише вона була здатною керувати родовими відносинами. Українська культура не є виключенням. Марія Маєрчик, досліджуючи самобутність українських обрядів та фольклору в роботі «Ритуал і тіло», доводить що в українських родинних культурах активність притаманна саме жінці: жінка частіше керує процесом й частіше саме на жінку скеровані обрядові дії. Для української традиції показовим є асиметричність гендерного розподілення обов'язків у процесі укладання шлюбу, у створенні та існуванні сім'ї. Підтвердженням цього може бути той факт, що майже на всіх родинних обрядах (народження, весілля, похорон) дієвою особою та особою, яка приймає рішення частіше виступає жінка, або вона хоча б присутня, а чоловіки можуть бути присутніми, але й це

не є їх обов'язком. Щодо перспективи гендерної симетрії, то мабуть саме це буде сприяти подальшому розвитку та збереженню українських традицій та більш чіткому оформленню національної самосвідомості українців.

Особливість українських жіночих досліджень міститься в тому, що вивчення статусу і становища жінки в соціумі пов'язане з національним визначенням самого українського суспільства. Жіночий життєвий досвід завжди поміщений у соціальну та культурну дійсність й найяскравіше це проявило себе в ХІХ ст., коли жінки-письменниці гостро відчували потребу нового дискурсу в українській літературі – жіночого. Тому вони більш радикальні за чоловіків в цей період, поєднавши цю власно жіночу потребу з загальноукраїнською потребою національного визначення.

Жіноча творчість в ХІХ ст. втілювалася в появі літературних часописів. Це була робота, якою можна було займатися і вдома – редагування, письменство, переклади. Марко Вовчок в цей період є яскравим прикладом демонстрації вільного вибору способу життя для кожного. Просвітницький рух став можливістю жіночої реалізації і на Наддніпрянській, і на Західній Україні. Формується традиція жіночої літератури – М. Вовчок, Л. Українка, О. Кобилянська, мета – формування активної та незалежної жінки.

Ідея звернення до українського жіночого руху та місця жінки в українському суспільстві згасає в ХХ ст., адже формально в СРСР всі мали рівні права, але вже в другій половині ХХ ст. жіночий дискурс в українській культурі знову підхоплюють Ліна Костенко, Алла Горська, Кіра Муратова. Наприкінці ХХ ст. знову стався перелом культурних епох і постали питання, пов'язані з гендерною ідентичністю: статі, тілесності, проблема розрізнення жіночого та чоловічого досвіду. Таким яскравим прикладом і стала поява роману О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу», яким авторка показала, як феміністичний аналіз може бути тісно пов'язаним з патріотичними структурами мислення. Жіночі цінності відрізняються від чоловічих, а це впливає й на саму природу української культури. В українській культурі

нааявною є традиція творчої та вольової реалізації жінки й саме жіноча творчість стала джерелом теоретичної бази власне гендерних досліджень у XX столітті.